

Nr 154.

Av herr Ström, Fredrik, om utredning rörande ekonomiskt säkerställande av svensk odling och forskning.

Genom de nedskärningar av anslag till universitet och högskolor, som redan skett eller väntas ske, vidare genom uteblivande av höjda anslag till nya forskningsgrenar samt genom de hårda beskattningar som drabbat eller väntas drabba stiftelser till forskningens fromma, kommer den svenska vetenskapliga forskningen att råka i ett synnerligen farofyllt läge. Innebörden härav bör av riksdagen allvarligt besinnas.

Medan i flertalet andra länder anslagen till den vetenskapliga forskningens främjande och utveckling ofantligt ökat, medan det pågående världskriget försvårar eller omöjliggör det för all vetenskap så gott som omistliga internationella utbytet av impulser och erfarenheter, medan vidare det svenska samhället till följd av vårt lands farofyllda läge måste ställa ständigt ökade krav på vår ungdom, våra lärarkrafter och ej minst på forskningens bidrag till lösandet av landets stora andliga och materiella försvarsfrågor, pågår i Sverige i vissa fall en beklaglig nedrustning av de vetenskapens verkstäder, som skola väsentligt bidra till att skänka oss ökad kraft att möta tidslägets skilda krav och svårigheter.

Självklart inser envar behovet av att i nuvarande situation iakttaga sparsamhet med statens medel. Likväl uppställer sig frågan i vad mån en ekonomisk spärr gentemot den vetenskapliga forskningen och gentemot kulturella institutioner överhuvud i längden verkligen kan anses innebära en besparing. Kanske kan det snarare betyda motsatsen, ett slöseri? För ganska måttliga summor kan på den andliga idrottens vädjobana stora begåvningar komma till sin rätt och stora ting utträttas med små medel samt nya forskningsresultat skänka landet stora inkomster och ekonomiska resurser.

Man ställer sig under sådana förhållanden frågan, huruvida det icke vore rimligt att som ersättning för inknappningar, uteblivna anslag och minskade avkastningar av donationsmedel använda en större del av lotteri- och tipsmedel till den svenska vetenskapens främjande. Man frågar sig likaledes om det inte vore klokt att från beskattning undantaga fonder, stiftelser och donationer, som avse vetenskapliga ändamål, forskningens främjande samt utnyttjandet av härvid vunna resultat i undervisningens och folkbildningens tjänst. Genom en total skattebefrielse för donationer till vetenskapens fromma skulle man även kunna direkt främja tillkomsten av sådana donationer.

Man kan i samma syfte tänka sig ytterligare ett tillvägagångssätt, nämligen att mot ersättning till kommunerna göra nöjesskatten helt till en statsskatt. Denna skatt skulle då till sitt fulla belopp överlämnas till en stiftelse för främjande av vetenskaplig forskning, litteratur, bildande konst, musik, teater och film. Denna åtgärd skulle dock icke i allmänhet få innebära en samtidig nedskärning av de ordinarie statsanslagen för dessa ändamål, ty då vore med åtgärden intet vunnet. Den tilldelning av nöjesskattemedel, som genom den föreslagna stiftelsens försorg såsom ett extra anslag skulle komma att tillfalla vetenskap och konst, skulle otvivelaktigt framkalla en stark uppblomstring av den andliga odlingen i vårt land, vilket i sin tur med nödvändighet även måste medföra ett ökat materiellt uppsving. Härigenom skulle slutligen även stat och kommuner efterhand återvinna de summor nöjesskatten nu inbringar dem och som de således endast skenbart skulle förlora för den händelse den föreslagna åtgärden vidtoges utan kompensation.

Det kan slutligen icke med nog kraft framhållas, att Sverige i sin egenskap av Nobelprisens förvaltare inför hela världen har en hederspost att försvara såsom vetenskapens och litteraturens beskyddare. Sverige får ej uppge sin rangplats bland kulturnationerna. Svensk vetenskap har i nationernas kulturella liv länge intagit en stark och framskjuten ställning. Att bevara denna förnämliga position bör för Sverige förbliva en hederssak. Skulle den vetenskapliga forskningen och den andliga odlingen — att döma av de tecken som nu föreligga — verkligen sättas på svältkost, uppstår emellertid en allvarlig fara för att denna position går förlorad och därmed oskattbara landvinningar på de mest skilda områden.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslås,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning på vad sätt svensk odling och forskning måtte kunna säkerställas genom ekonomiska åtgärder utöver de inknappade eller inför inknappning ställda ordinarie anslagen i statsverkspropositionen.

Stockholm den 24 januari 1942.

Fredrik Ström.